

Nr 70.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående disponerande för arméns räkning av visst antal sängplatser å läns-lasarettet i Linköping; given Stockholms slott den 31 januari 1919.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med de i statsrådsprotokollet angivna grunder sluta avtal med Östergötlands läns landsting angående disponerande för arméns räkning av tjugu sängplatser å länslasarettet i Linköping,

dels ock såsom bidrag till förenämnda landsting för vidtagande av härav påkallad utvidgning av ifrågavarande länslasarett å extra stat för år 1920 anvisa ett reservationsanslag av 162,000 kronor.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

G U S T A F.

E. A. Nilson.

*Utdrag av protokollet över lantförsvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 31 januari 1919.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Departementschefen, statsrådet Nilson yttrade härefter:

»Under punkten 63 av fjärde huvudtiteln i årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avvaktan på den proposition, som kunde komma att avlåtas angående disponerande för arméns räkning av visst antal sängplatser å länslasarettet i Linköping, tillse vidare under fjärde huvudtiteln å extra stat för år 1920 beräkna ett belopp av 162,000 kronor.

Jag anhåller nu att få underställa denna fråga Kungl. Maj:ts prövning.

Tillsättande
av en kom-
mitté för ut-
redning rör-
ande samar-
bete mellan ci-
vila och mili-
tära sjukhus
m. m.

Den 9 november 1917 uppdrog Kungl. Maj:t åt en kommitté att verkställa utredning, huruvida och under vilka organisatoriska, administrativa och andra förhållanden ett samarbete skulle kunna med fördel åstadkommas mellan å annan ort än Stockholm belägna civila och militära sjukhus, dels på det sättet, att de civila sjukhusen å de orter, där

två eller flera truppförband vore förlagda, utvidgades därhän, att de kunde mottaga även sjuka från armén, varvid jämväl borde tagas under omprövning lämpligheten av att å dessa sjukhus inrättades vissa specialavdelningar, såsom för ögonsjukdomar samt för öron-, näs- och svalgsjukdomar, dels ock på så sätt, att på de orter, å vilka redan funnes militärsjukhus men ej civila sjukhus, de militära sjukhusen anordnades så, att de kunde emottaga även civila sjuka i större utsträckning än hittills varit fallet.

Uti denna kommitté — i det följande även benämnd sjukhuskommittén — förordnades till ordförande generalfärtläkaren, medicine doktorn F. J. Bauer samt till ledamöter ledamoten av riksdagens andra kammare J. B. Eriksson i Grängesberg, lasarettsläkaren vid länslasarettet i Umeå, medicine doktorn K. H. Giertz, översten och chefen för Första livgrenadjärregementet C. G. V. Hammarskjöld, ledamoten av riksdagens andra kammare J. Jönsson i Revinge, medicinalrådet, medicine doktorn E. Sederholm och dåvarande ledamoten av riksdagens andra kammare, färtläkaren i Färtläkarkåren, regementsläkaren vid Andra livgrenadjärregementet C. F. Vahlquist.

Uti skrivelse till Kungl. Maj:t den 7 december 1918 anmälde kommittén, att dess arbete visserligen ännu icke fortskridit så långt, att något slutgiltigt betänkande och förslag kunde avgivas rörande samtliga de frågor, som innefattades i det kommittén meddelade uppdraget, men att kommittén av skäl, som nedan angåves, funnit sig böra redan nu framlägga förslag rörande visst samarbete mellan den civila och den militära sjukvården; och ville kommittén därvid anföra följande:

Framställning av sjukhuskommittén.

De större allmänna sjukhusen och länslasarettens i landet vore i regel betydligt överlägsna de militära sjukhusen beträffande såväl utrustning som lokala anordningar, framför allt i fråga om operationsavdelningarna. Därtill komme, att under det att militärläkarna jämte sin tjänstgöring å militärsjukhusen hade en del andra uppgifter att fylla, de vid förstnämnda sjukhus och länslasarett anställda läkarna, vilka vore i tillfälle att helt ägna sig åt sjukhustjänsten, på detta område och särskilt på det kirurgiska området vunne en träning och en praktisk färdighet, som endast kunde förvärfvas genom tillgång till ett rikligt material samt till fullt tidsenliga lokaler och övriga tekniska hjälpmedel. För att de militära sjuka måtte kunna i samma mån som den civila befolkningen komma i åtnjutande av den bästa möjliga sjukhusvård,

Allmänna synpunkter.

syntes det alltså vara önskvärt, att för dem i viss utsträckning bereddes tillfälle till vård å de civila sjukhusen (länslasaretten).

Ett samarbete mellan den civila och den militära sjukvården ägde redan nu rum å de flesta militära förläggningsplatser så tillvida, att på de civila sjukhusen (länslasaretten) i eller i närheten av garnisonsorterna intoges sjuka från truppförbanden. I främsta rummet gällde detta sådana fall, som krävde operativt ingripande, men även, i större eller mindre omfattning, de svårare invärtes sjukdomsfallen.

Med nuvarande utrymmesförhållanden låte det emellertid vid flertalet av ifrågavarande lasarett sig icke göra att emottaga militära sjuka i hela den utsträckning, som enligt kommitténs mening vore önskvärt. Det hade därför ansetts böra tagas under överbäggande, huruvida icke förevarande angelägenhet skulle kunna beträffande åtskilliga militära förläggningssorter vinna en tillfredsställande lösning därigenom, att i sammanhang med utvidgning av lasaretten avtal träffades mellan kronan och vederbörande landsting angående disponerande å lasaretten av visst antal sängplatser för arméns räkning. En dylik anordning skulle enligt kommitténs bestämda uppfattning i olika avseenden bliva till gagn för såväl den militära som den civila sjukvården och syntes kunna genomföras, utan att några som helst förändringar behöfde ifrågasättas beträffande de för länslasaretten gällande organisatoriska och administrativa bestämmelser. De militära sjuka, vilka emottoges å civilt sjukhus, borde sålunda vårdas under samma former, som gällde för de å sjukhuset intagna civila patienterna. Någon särskild »militäravdelning» vore alltså icke avsedd att inrättas, utan de militära patienterna borde förläggas på de vanliga sjuksalarna tillsammans med övriga sjuka allt efter arten av deras sjukdomar och enligt de föreskrifter, som vore utfärdade för de civila sjuka. Den civile läkaren borde givetvis, även om militära sjuka vårdades å sjukhuset och militärläkare vore såsom underläkare där anställd, utöva chefskapet över sjukhuset i dess helhet samt leda och övervaka såväl sjukvården som hela den vid sjukhuset anställda personalen, allt i enlighet med lasarettssadgans grundsatser och enligt de vid sjukhuset i övrigt gällande särskilda föreskrifter.

Vad beträffade antalet sängplatser, som skulle behöva å det civila sjukhuset göras disponibla för arméns räkning, hade kommittén ansett, att till grund för bedömandet av frågan härom borde läggas den principen, att å det civila sjukhuset från truppförbanden skulle mottagas alla svårare kirurgiska fall samt svårare fall av lunginflammation, lungsäcksinflammation, osäkra mag- och tarmsjukdomar, svårare njursjukdomar och reumatiska sjukdomar. De för den militära sjukvården av-

sedda sängplatserna borde enligt kommitténs mening stå till arméns förfogande endast i mån av behov och efter överenskommelse mellan vederbörande läkare samt eljest kunna disponeras för den civila sjukvården; och syntes det i varje särskilt fall böra ankomma på överläkaren å det civila sjukhuset att bestämma, huruvida den sjuke skulle å sjukhuset mottagas.

I den mån vården av de militära sjuka nödvändiggjorde utvidgning av de civila sjukhusen genom nybyggnader eller andra ändringsarbeten, syntes det vara ofrånkomligt, att staten iklädde sig ersättningskyldighet härför, lämpligt avvägd i förhållande till den ökade kostnad för landstingen, som nybyggnads- och ändringsarbetena kunde anses särskilt medföra för vården å sjukhusen av de militära sjuka. Härav föranledda utgifter för statsverket vore enligt kommitténs uppfattning till fullo motiverade av de betydande förbättringar i avseende å vården av de sjuka vid armén, som den av kommittén förordade anordningen otvivelaktigt skulle komma att medföra. Härtill komme emellertid en annan omständighet. Såsom framginge av arméförvaltningens sjukvårdsstyrelses skrivelse till Kungl. Maj:t den 13 augusti 1918 angående ökat sjukhusutrymme vid arméns truppförband, kunde, under förutsättning att enligt kommitténs förslag de svårare sjukdomsfallen å vissa orter helt överflyttades till de civila sjukhusen, kravet på ökat utrymme och sängantal inom truppförbandssjukhusen å dessa orter i motsvarande grad nedsättas. Därigenom vunnes alltså en besparing, som i ej oväsentlig mån motvägde de engångskostnader för statsverket, varom här vore fråga.

Om ock staten, enligt vad sålunda föreslagits, bidroge till kostnaderna för erforderlig utvidgning av länslasarettet å viss ort, syntes någon inskränkning till kronans förmån i avseende å landstingets fria förfoganderätt över lasarettet icke kunna ifrågasättas. Däremot borde i en eller annan form skapas garantier för att allt framgent, så länge behov därav förefunnes, det överenskomna antalet sängplatser å sjukhus i orten tillhandahölles armén genom landstingets försorg.

För de militära patienter, som vårdades å civila sjukhus, erlades för närvarande i allmänhet, enligt vad kommittén inhämtat, legosängsavgifter efter samma grunder, som gällde för å sjukhusen intagna civila sjuka, alltså olika för militära sjuka från det landstingsområde sjukhuset tillhörde och för sådana från annat landstingsområde. Från statens synpunkt syntes anledning icke föreligga att härutinnan för framtiden ifrågasätta någon ändring.

I sammanhang med spørsmålet om ett utvidgat samarbete mellan den civila och den militära sjukvården hade kommittén förehåft till be-

handling frågan om militärläkares tjänstgöring å de civila sjukhusen. Det låge i öppen dag, att det för den militära sjukvården skulle vara av stor betydelse, om ett antal yngre militärläkare kunde genom tjänstgöring vid länslasaretten beredas tillfälle till en vida mera omväxlande och lärorik praktik än den, som de militära sjukhusen i allmänhet kunde erbjuda. Genom sådan tjänstgöring under skicklig ledning och med tillgång till alla de utensilier och tekniska hjälpmedel, varöver ett länslasarett förfogade, skulle dessa militärläkare förvärva en för sin framtida verksamhet synnerligen betydelsefull erfarenhet och ökad praktisk färdighet. Kommittén funne det fördenskull vara önskvärt, att yngre militärläkare, vilka kunde anses därför lämpade, erhöles anställning såsom underläkare vid civila sjukhus. Någon kommendering av militärläkare till tjänstgöring å dylika sjukhus ansåge kommittén däremot icke böra ifrågakomma, utan borde frågan om tillsättande av läkare vid dessa sjukhus fortfarande i allo ordnas enligt lasaretsstadgans bestämmelser.

Vore militärläkare anställd såsom underläkare vid civilt sjukhus, där militära patienter vårdades, skulle denne biträda vid sjukvården å den eller de avdelningar, sjukhusets överläkare bestämde, och skulle således icke särskilt vårda intagna militära sjuka.

Ett spörsmål av stort intresse ur såväl militär som civil sjukvårdssynpunkt vore läkarvårdens specialisering vid de större civila sjukhusen. Genom den utvidgning av en del av dessa sjukhus, som skulle komma att äga rum i samband med upplåtande av visst antal platser för de sjuka från armén, skulle givetvis möjligheterna till en uppdelning av sjukhusen i medicinska och kirurgiska avdelningar betydligt ökas. Vissa utsikter syntes även förefinnas för anställandet vid dessa sjukhus av specialutbildade läkare, eventuellt inrättande av specialavdelningar, såsom för ögonsjukdomar samt för öron-, näs- och svalgssjukdomar.

Utredning
rörande förut-
sättningarna
för ett sam-
arbete.

Sedan kommittén, efter förberedande överläggningar, preliminärt kommit till det resultat, att ett samarbete av den art, som ovan omförmäls, vore önskvärt, hade kommittén beslutat att i sinom tid träda i förbindelse med vederbörande landsting för att söka utröna, under vilka förutsättningar landstingen kunde befinnas villiga att medverka till åstadkommande av berörda samarbete. Dessförinnan hade kommittén emellertid ansett sig böra inhämta utlåtanden i ämnet från direktioner och chefläkare vid de lasarett, å vilka ett samarbete skulle kunna ifrågakomma. Ehuru, såsom förut nämnts, det kommittén meddelade uppdraget avsåge åvägabrindande av utredning i förevarande hänseende rörande allenast sådana orter, där två eller flera truppförband vore för-

lagda, hade kommittén funnit sig därvid böra utsträcka sina undersökningar till att omfatta jämväl vissa orter, å vilka endast ett truppförband vore förlagt. Kommittén hade alltså i december månad 1917 avlåtit skrivelser till direktioner och chefläkare vid flertalet av de å landets garnisonsorter belägna lasarett med anhållan om yttrande, huruvida och i vilken omfattning samt under vilka förutsättningar ett samarbete mellan den civila och den militära sjukvården av den art, som angåves i en av kommittén uppgjord promemoria (se bil. I), syntes kunna och lämpligen böra komma till stånd.

Vidare hade kommittén införskaffat uppgifter rörande antalet och arten av de vid varje truppförband under år 1917 inträffade sjukdomsfall ävensom rörande den tid, varunder varje patient varit sjukskriven i kvarter eller vårdats å sjukrum, å militärsjukhus eller å civilt sjukhus m. m. Genom bearbetning av de sålunda infordrade uppgifterna hade därefter, särskilt beträffande varje truppförband, beräknats ej mindre den faktiska medelbeläggningen av militära sjuka å civilt sjukhus under år 1917 samt det högsta antalet sådana sjuka, som under nämnda år samtidigt vårdats å dylikt sjukhus, än även det antal sängplatser, som i medeltal, respektive högst, skulle hava under samma år behövt tagas i anspråk å det civila sjukhuset, därest å detsamma kunnat intagas samtliga de militära patienter, som med tillämpning av den utav kommittén ovan angivna principen bort komma i åtnjutande av lasarettsvård.

Sedan med ledning av den sålunda upprättade statistiken jämte annat tillgängligt statistiskt material ävensom av de från lasarettsdirektioner och chefläkare inkomna yttranden utrönts, vid vilka lasarett en utvidgning av ifrågavarande samarbete å ena sidan vore erforderlig och å andra sidan syntes möjlig att åvägabringa, hade kommittén i särskilda skrivelser till vederbörande landsting gjort framställning angående disponerande för arméns räkning av följande antal sängplatser å nedannämnda lasarett, nämligen:

| | | | |
|------------------------------|---------|----|-------------|
| å länslasarettet i Linköping | omkring | 20 | sängplatser |
| » » » Borås | » | 10 | » |
| » » » Växjö | » | 8 | » |
| » » » Jönköping | » | 20 | » |
| » » » Västerås | » | 7 | » |
| » » » Gävle | » | 18 | » |
| » » » Umeå | » | 18 | » |

Av de svar på ifrågavarande framställning, som kommittén fått mottaga, framginge, att, i vad det ankomme på landstingen, goda ut-

sikter torde förefinnas att vid ett flertal länslasarett åvägabringa det av kommittén föreslagna samarbetet. Ehuru ärendet ännu icke befunne sig i det utredda skick, att detsamma ansetts kunna i sin helhet underställas Kungl. Maj:ts prövning, hade kommittén likväl funnit sig redan nu böra inkomma med framställning i ämnet i vad anginge ett av de ifrågavarande sjukhusen, nämligen länslasarettet i Linköping. Anledningen härtill vore den, att enligt beslut av Östergötlands läns lansting vissa betydande nybyggnadsarbeten vid sistnämnda lasarett inom den närmaste framtiden komme att påbörjas. Dessa arbeten åsyftade en uppdelning av sjukhuset (till att börja med i en kirurgisk och en medicinsk avdelning), således just den anordning, som kommittén ansåge i så hög grad önskvärd för våra större lasarett. För realiserande av den utav kommittén framlagda planen erbjöde sig härigenom ett gynnsamt tillfälle, som icke syntes böra försummas. Om vid det definitiva fastställandet av planerna för dessa nybyggnadsarbeten hänsyn skulle kunna tagas till arméns behov av sjukutrymme å ifrågavarande lasarett, vore det emellertid nödvändigt att snarast möjligt träffa ett avgörande i frågan.

Förhandlingar
angående sam-
arbete å läns-
lasarettet i
Linköping.

Sedan kommittén i skrivelse till direktionen för länslasarettet i Linköping anhållit, att direktionen måtte avgiva yttrande, huruvida och i vilken omfattning samt under vilka förutsättningar ett samarbete mellan den civila och den militära sjukvården av den art, som angåves i ovan nämnda promemoria, syntes direktionen kunna och lämpligen böra komma till stånd, hade direktionen i skrivelse den 19 februari 1918 avgivit det sålunda begärda yttrandet samt därvid anført i huvudsak följande: Ett samarbete mellan civil och militär sjukvård av den art, som angivits i förenämnda promemoria, ägde redan rum vad anginge Linköping, i det att även militära sjuka, som behövde vård å lasarett, där intoges i mån av tillgång på plats. Kommitténs förfrågan syntes därför syfta på en utvidgning av detta samarbete. Vore mening, att de civila sjukhusen fortfarande skulle mottaga militära sjuka endast under samma förutsättningar som civila sjuka, syntes det direktionen klart, att en dylik utvidgning vore lämplig, och bleve det då nödvändigt att skaffa tillräckligt antal platser för att tillhandahållas de militära patienterna. Direktionen ville emellertid framhålla, att kostnaderna för en sådan ökad sjukhusvård borde helt påvila staten. Beträffande lämpligheten av läkarvårdens specialisering delade direktionen kommitterades uppfattning. I fråga om de förhållanden, varunder samarbetet skulle äga rum, instämde direktionen i de under punkterna 4 och 5 i promemorian gjorda uttalanden.

Sedan kommittén verkställt utredning rörande det ungefärliga antalet sängplatser, som för den militära sjukvården skulle behöva disponeras å länslasarettet i Linköping, hade gemensamt sammanträde ägt rum i Linköping den 14 mars 1918 mellan sjukhuskommittén, å ena, samt lasarettsdirektionen och kommittén för nybyggnad vid länslasarettet i Linköping, å andra sidan. I fråga om de därvid förda förhandlingar tillåte sig kommittén att hänvisa till en vid skrivelsen fogad redogörelse (se bil. II).

Under hänvisning till vad sålunda förekommit, hade kommittén i skrivelse till Östergötlands läns landsting den 4 juni 1918 hemställt, att landstinget ville taga ifrågavarande angelägenhet under omprövning och därvid uttala sig,

huruvida landstinget vore villigt medverka till beredande av ökad möjlighet till vård av militära sjuka å länslasarettet i Linköping i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som angåves i ovan omförmälda redogörelse för de vid sammanträde i Linköping den 14 mars 1918 förda förhandlingarna,

huruvida landstinget sålunda vore villigt giva den redan planlagda utvidgningen av lasarettet en sådan omfattning, att omkring 20 sängplatser kunde göras för arméns räkning disponibla, på sätt i samma redogörelse närmare angåves; samt

huruvida landstinget för sin del godtog den vid ovannämnda förhandlingar på därvid anförda skäl föreslagna ersättning från statens sida av 5,000 kronor för en var av de för arméns räkning sålunda disponibla sängplatserna, eller, därest så icke skulle vara fallet, i vilken form och omfattning det ekonomiska vederlaget från statens sida syntes landstinget böra utgå.

Sedan lasarettsdirektionen avgivit yttrande över denna kommitténs framställning, hade frågan upptagits till behandling vid landstingets lagtima möte under sistlidne september månad. Det utskott inom landstinget, till vilket ärendet hänskjutits, hade därvid avgivit följande betänkande:

»Utskottet, till vars behandling överlämnats länsstyrelsens skrivelse den 29 juli i år med dels kommitténs för verkställande av utredning rörande samarbete mellan civila och militära sjukhus m. m. skrivelse till landstinget rörande länslasarettet i Linköping och dels direktionens för nämnda lasarett yttrande i frågan, får, efter att hava tagit del av förenämnda skrivelse och yttrande med därtill hörande handlingar, föreslå landstinget:

att, på de av lasarettsdirektionen anförda grunder, förklara sig villigt att medverka till beredande av möjlighet till vård av militära sjuka å länslasarettet i Linköping i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som angivas i en

skrivelsen åtföljd redogörelse för de emellan ovannämnda direktion och kommittén för nybyggnad vid lasarettet samt kommittén för verkställande av utredning rörande samarbete emellan civila och militära sjukhus m. m. vid sammanträde i Linköping den 14 mars 1918 förda förhandlingar;

att jämväl förklara sig villigt giva den redan planlagda utvidgningen av lasarettet en sådan omfattning, att minst 20 sängplatser kunna göras för arméns räkning disponibla, på sätt i samma redogörelse närmare angives;

att beträffande det ekonomiska vederlaget från statens sida fordra, att staten ersätter såväl fulla kostnaden för utvidgning av nybyggnaden med erforderligt antal sängplatser, som fulla engångskostnaderna för utrustningen; samt

att beträffande legosängsavgifterna fordra, att desamma skola utgå såsom för första klassens patient i allmän sal.»

Enligt kommittén tillhandakommet utdrag av landstingets protokoll för den 11 september 1918 hade det av utskottet sålunda avgivna betänkandet blivit av landstinget gillat.

Av vad sålunda anförts framginge, att från landstingets sida hinder icke mötte för åvägabringande vid länslasarettet i Linköping av ett samarbete mellan den civila och den militära sjukvården i huvudsaklig överensstämmelse med de av kommittén förut angivna grunder.

Kostnads-
beräkningar
m. m.

Kommittén hade därefter vänt sig till arkitekten A. Brunskog, vilken uppgjort kostnadsförslag till de av landstinget beslutade nybyggnadsarbetena vid ifrågavarande lasarett, med anhållan om uppgift å det belopp, vartill statens bidrag till engångskostnaderna för lasarettets utvidgning beräknades uppgå. Med anledning härav hade Brunskog i skrivelse till kommittén den 16 november 1918 meddelat, att en utökning av den planerade om- och tillbyggnaden av länslasarettet i Linköping med ytterligare 20 sjuksängar, vilka skulle disponeras av i Linköping förlagda truppförband, enligt nu gängse material- och arbetspris komme att medföra en merbyggnadskostnad av cirka 150,000 kronor eller 7,500 kronor för varje säng. I detta belopp inginge kostnaderna för ökat utrymme för såväl sjuksalar med korridorer som för kök med förråder, tvättstuga och mangelrum m. m. ävensom för personal, med därtill behöfliga värme-, vatten-, avlopps- och elektriska ledningar, men däremot icke ökade kostnader för operations-, röntgen- eller badavdelningar, enär dessa måste bliva av samma omfattning, vare sig ovannämnda 20 sjuksängar tillkomme eller ej. Till engångsbyggnadskostnaden 7,500 kronor för säng tillkomme jämväl engångskostnad för inventarier och utrustningspersedlar m. m., vilka torde kunna beräknas till 600 kronor för sjuksäng.

Enligt den uppgjorda kostnadsberäkningen skulle statens bidrag till ifrågavarande engångskostnader alltså utgöra tillhopa [150,000 + (20 × 600) =] 162,000 kronor. Såsom redan i det föregående antytts, skulle emellertid denna statsutgift delvis kompenseras av besparingar i fråga om kostnaderna för truppförbandens sjukhus. De till Linköping förlagda infanteritruppförbandens (Första och Andra livgrenadjärregementenas) sjukavdelningar vore nämligen för närvarande inrymda i provisoriska lokaler i avvaktan på färdigställandet av de bägge regementenas kasernetablissemang. Om nu staten, innan det för ifrågavarande truppförband avsedda militärsjukhuset kommit till utförande, genom överenskommelse med landstinget tillförsäkrade sig tryggad dispositionsrätt till ett visst antal sängplatser å länslasarettet, möjliggjordes givetvis en däremot svarande begränsning av militärsjukhusets storlek och därmed också en begränsning av kostnaderna för detta sjukhus.

Slutligen ansåge kommittén sig böra framhålla, att kommittén ingalunda förbisett den möjligheten, att till följd av ändrad organisation av försvarsväsendet behovet av vårdplatser för militära sjuka i Linköping kunde komma att i större eller mindre grad reduceras. Även om så skulle bli förhållandet, hade dock intet annat skett, än att staten lämnat ett relativt obetydligt bidrag till utvidgning av ett av landets sjukhus, utan att beslutet härom i något avseende kunde tillmätas prejudicierande betydelse för frågan om bestridandet av kostnaderna för utvidgning av länslasaretten i allmänhet.

Under återopande av vad sålunda anförts, hemställde kommittén om vidtagande snarast möjligt av de från statens sida erforderliga åtgärder för åvägabringande av överenskommelse med Östergötlands läns landsting angående disponerande för arméns räkning av 20 sängplatser å länslasarettet i Linköping i enlighet med de av nämnda landsting godkända villkor samt för övrigt i huvudsaklig överensstämmelse med de i förenämnda promemoria angivna grunder.

Kommitténs
hemställan.

En av kommitténs ledamöter, herr Eriksson i Grängesberg, har varit av skiljaktig mening och avgivit följande särskilda yttrande:

Särskilda
yttranden.

»Under förutsättning att försvarsväsendet bibehålles i huvudsaklig överensstämmelse med gällande härordning anser jag, i likhet med kommitténs flertal det vara av trängande behov, att ett intimt samarbete åvägabringas mellan den militära och civila sjukvården. Jämväl de allmänna riktlinjer för ett sådant samarbete, som kommittén uppdragit, och den föreslagna överenskommelsen med Östergötlands läns landsting ger jag, under nämnda förutsättning, min anslutning.

Efter min mening kan man emellertid icke utgå ifrån att den nuvarande härordningen kommer att bibehållas. Det synes mig, sedan nu världskriget snart är avslutat, böra bli en trängande angelägenhet, att snara åtgärder vidtagas för det nuvarande försvarsväsendets avskrivning. Vid sådant förhållande kan jag icke biträda kommitténs förslag om uppgörelse med Östergötlands läns landsting.»

Vidare har kommitténs ledamot herr Jönsson i Revinge, i anslutning till vad av kommittén anförts, avgivit följande yttrande:

»Med arméns nuvarande organisation och med hänsyn till behovet av förbättrad sjukvård vid de olika truppförbanden är sakkunnigas förslag till överenskommelse med Östergötlands läns landsting värt beaktande. Ett samarbete mellan militär och civil sjukvård anser jag vara till avgjort gagn, i all synnerhet för sjukvården vid armén. Jag har dock företrätt den uppfattningen med avseende å ett separat avtal med förutnämnda landsting, att ett uppskov skulle varit önskvärt, enär nämligen frågan om vårt härväsendes omorganisation vilken dag som helst kan bli aktuell, och med denna omorganisation sammanhänger frågan om det behöfliga antalet sjuksängar för truppförbanden i Linköping.

Emellertid har jag med framhållande av följande uttryck i kommitténs skrivelse: »Kommittén har ingalunda förbisett den möjligheten, att till följd av ändrad organisation av försvarsväsendet behovet av vårdplatser för militära sjuka i Linköping kan komma att i större eller mindre grad reduceras» och med hänsyn till, att intet prejudikat skapas genom bifall till den ifrågavarande utvidgningen av Linköpings lasarett, ansett mig oförhindrad att underteckna kommitténs utlåtande.»

Yttrande av
arméförvalt-
ningens
civila departe-
ment och
sjukvårds-
styrelse.

Arméförvaltningens civila departement och sjukvårdsstyrelse, som den 27 december 1918 avgivit yttrande i ärendet, hava tillstyrkt bifall till kommitténs framställning.

Yttrande av
försvars-
kommis-
sionen.

Sedan Kungl. Maj:t den 18 december 1918 tillkallat en kommission för beredande av frågor om begränsning av de militära utgifterna och därmed sammanhängande ärenden samt i denna kommission förordnat, till ordförande ledamoten av riksdagens första kammare, förlikningsmannen S. H. Kvarnzelius och till medlemmar ledamöterna av samma kammare, redaktören C. G. Ekman, f. d. majoren friherre O. H. A. Fleming och överdirektören J. L. Widell samt ledamöterna av riksdagens andra kammare, lantbrukaren S. Bengtsson, redaktören P. A. Hansson, redaktören V. Larsson, lantbrukaren D. H. Pettersson och ombudsmannen A. V. Sävström, anbefalldes denna kommission — i det följande benämnd försvarskommissionen — den 5 januari 1919 att avgiva yttrande över sjukhuskommitténs förevarande framställning.

Uti med anledning härav den 13 januari 1919 avgivet yttrande har försvarskommissionen anfört, att kommissionen i likhet med sjukhus-

kommittén hölle före, att ett samarbete mellan den militära och den civila sjukvården vore ägnat att medföra avsevärda fördelar i skilda hänseenden. Särskilt ansåge sig kommissionen böra framhålla betydelsen därav, att genom ett dylikt samarbete åt arméns svårare sjuka kunde beredas samma goda sjukhusvård, som stode den civila befolkningen till buds. De av sjukhuskommittén uppdragna allmänna riktlinjerna för det planerade samarbetet funne kommissionen icke föranleda till någon erinran från kommissionens sida.

Mot den beträffande länslasarettet i Linköping träffade preliminära överenskommelsen, vilken med hänsyn till nu rådande prisförhållanden måste anses vara för staten fördelaktig, hade kommissionen icke något att i och för sig erinra. Då det emellertid framdeles kunde inträffa, antingen att armén icke vidare hade något behov av att disponera några sängplatser å länslasarettet eller att det etablerade samarbetet mellan den militära sjukvården och lasarettet av annan anledning funnes böra upphöra, syntes det kommissionen önskvärt, att i den blivande överenskommelsen mellan staten och landstinget intoges erforderliga bestämmelser rörande villkoren och formerna för samarbetets upphörande ävensom föreskrift därom, att landstinget i dylikt fall skulle vara skyldigt att till statsverket återbära så stor del av det för ifrågavarande 20 sängplatsers anordnande lämnade statsbidraget, som motsvarade det värde samma sängplatser ansåges kunna hava för landstinget.

Under återopande av vad sålunda anförts, och under förutsättning att vid tiden för överenskommelsens träffande med landstinget några ändrade förhållanden med avseende å arméns behov av ifrågavarande sängplatser icke inträtt, tillstyrkte försvarskommissionen för sin del bifall till den av sjukhuskommittén gjorda framställningen.

Mot kommissionens sålunda avfattade yttrande hava följande reservationer framställts, nämligen

av herrar Bengtsson, Ekman och Larsson, vilka ansett, att näst sista stycket av kommissionens yttrande bort hava följande lydelse:

»Mot den sålunda träffade — — — — —, synes det kommissionen, att i den blivande överenskommelsen mellan staten och landstinget böra intagas erforderliga bestämmelser — — — — — för landstinget.», samt

av herrar Hansson och Sävström, vilka anført:

»I sitt uttalande till statsrådsprotokollet den 18 december 1918 framhöll hans excellens herr statsministern nödvändigheten av en genomgripande revision av vårt försvarsväsen bl. a. med hänsyn till folkets bürkraft och den fredliga kul-

turens behov. Det definitiva igångsättandet av denna revision ansågs dock böra anstå, intill dess att dess allmänna förutsättningar i den nya europeiska statsordningen klarnat. En preliminär granskning av de försvarsanstalter, som redan nu kunna och böra begränsas eller uppskjutas ansågs emellertid böra omedelart företagas.

Vid prövningen av ärenden, som för sådan granskning remitterats till försvarskommissionen, synes oss denna böra utgå ifrån att nya anslag böra tillstyrkas, endast om de avse att fylla omedelbart trängande behov. Det samarbete mellan den militära och civila sjukvården, som av sjukhuskommittén föreslagits, synes oss *icke* fylla något sådant omedelbart behov. Dess praktiska förverkligande bör därför enligt vårt förmenande anstå, till dess den definitiva försvarsrevisionen kunnat företagas.

Av denna grund ha vi inom försvarskommissionen yrkat, att den för sin del skulle tillsvidare avstyrka bifall till den av sjukhuskommittén gjorda framställningen».

Departement-
chefen.

Uppenbart är, att staten har att sörja för att arméns sjuka komma i åtnjutande av en i allo tillfredsställande sjukhusvård. De resurser, varöfver den militära sjukvården för närvarande förfogar, äro emellertid icke sådana, att en dylik sjukhusvård alltid kan beredas de sjuka. Då av såväl ekonomiska som andra skäl de militära sjukhusen svåriligen kunna med avseende å läkar- och sjukvårdspersonal samt utrustning m. m. bringas upp till en med de civila sjukhusen fullt jämförlig nivå, har den tanken uppstått, att å de garnisonsorter, där länslasarett finnas, arméns svårare sjuka skulle kunna beredas vård å dessa under samma former och villkor som den civila befolkningen. Å andra sidan skulle å de platser, där väl militära men icke några civila sjukvårdsinrättningar finnas, de förra stå öppna jämväl för den civila befolkningen. Ett dylikt samarbete skulle lända icke blott den militära utan jämväl den civila sjukvården till avsevärt gagn i skilda hänseenden.

Den av Kungl. Maj:t tillsatta sjukhuskommittén har nu framlagt vissa allmänna riktlinjer för det sålunda planerade samarbetet mellan den militära och civila sjukvården ävensom ett i överensstämmelse härmed uppgjort förslag till ordnande av detta samarbete i Linköping, där tre särskilda truppförband, nämligen Första och Andra livgrenadjärregementena samt Östgöta trängkår, äro förlagda. Förslaget, vilket tillkommit efter vissa mellan direktionen för Linköpings länslasarett och kommittén för nybyggnad vid lasarettet, å ena, samt sjukhuskommittén, å andra sidan, förda förhandlingar, innebär, att vid den utvidgning av länslasarettet, som enligt beslut av Östergötlands läns landsting är avsedd att inom den närmaste framtiden äga rum, 20 sängplatser å lasarettet skulle göras disponibla för arméns räkning. Enligt beslut den 11 september 1918 har landstinget förklarat sig villigt att vidtaga härav på-

kallade åtgärder. Såsom villkor härför har från landstingets sida fordrats, dels att staten ersätter landstinget såväl fulla kostnaden för utvidgning av den planerade nybyggnaden med det erforderliga antalet sängplatser som fulla engångskostnaden för utrustningen, dels ock att för armén tillhörande, å lasarettet intagna sjuka erläggas legosängsavgifter såsom för första klassens patienter å allmän sal. Dessa utgöra för närvarande 1 krona 25 öre för landstingsområdet tillhörande patienter och 2 kronor 50 öre för övriga patienter. Enligt uppgjorda kostnadsberäkningar skulle engångskostnaden uppgå till 7,500 kronor för sängplats samt engångskostnaden för inventarier och utrustningspersedlar m. m. till 600 kronor för sängplats. Det bidrag, staten skulle hava att till landstinget utgiva, skulle alltså belöpa sig till $[20 \times (7,500 + 600) =]$ 162,000 kronor.

De av sjukhuskommittén uppdragna allmänna riktlinjerna för ett samarbete mellan den militära och civila sjukvården finner jag i allo välgrundade och icke föranledande någon erinran från min sida.

Den med Östergötlands läns landsting träffade preliminära överenskommelsen angående detta samarbets ordnande i Linköping giver mig icke heller anledning till annan anmärkning, än att även jag, i enlighet med vad försvarskommissionen hemställt, anser önskvärt, att i den blivande överenskommelsen mellan staten och landstinget intagas erforderliga bestämmelser rörande villkoren och formerna för samarbetets upphörande ävensom föreskrift därom, att landstinget i dylikt fall skall vara skyldigt att till statsverket återbära så stor del av det för ifrågavarande 20 sängplatser anordnande lämnade statsbidraget, som motsvarar det värde samma sängplatser då anses kunna hava för landstinget. Förhandlingar i sådant syfte torde därför böra med vederbörande inledas.

Förutsättningen för att ifrågavarande samarbete med länslasarettet i Linköping skall komma till stånd är, såsom av den lämnade redogörelsen framgår, att de på statsmakterna ankommande åtgärderna vidtagas, innan landstinget nästinstundande höst skrider till definitivt beslut om lasarettets utvidgning. Ehuru det med hänsyn till den förestående allmänna revisionen av vårt försvarsväsende skulle varit önskvärt, därest med frågans avgörande kunnat någon tid anstå, torde därför framställning dock redan nu böra göras till riksdagen om anvisande av det för ifrågavarande överenskommelses träffande erforderliga anslaget eller 162,000 kronor. Självfallet är, att därest vid den tidpunkt, då landstinget skall slutligt behandla byggnadsfrågan, sådana ändrade förhållanden inträtt, att något behov för armén att å länslasarettet disponera ifrågavarande sängplatser icke längre föreligger, någon överenskommelse härom icke kommer att med landstinget träffas.

På grund av vad sålunda anförts, får jag hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med ovan angivna grunder sluta avtal med Östergötlands läns landsting angående disponerande för arméns räkning av tjugu sängplatser å läns-lasarettet i Linköping,

dels ock såsom bidrag till förenämnda landsting för vidtagande av härav påkallad utvidgning av ifrågavarande läns-lasarett å extra stat för år 1920 anvisa ett reservationsanslag av 162,000 kronor.»

Till denna, av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan tacktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle till riksdagen avlåtas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Thomas Adlercreutz.

Bil. I.

P. M.

Förslag till plan för samarbete mellan den civila och militära sjukvården.

1) De civila sjukhusen (lasaretten) utvidgas, där så anses erforderligt, med för den militära sjukvården behövt antal sängar.

2) Nuvarande militära sjukhus å platser, där civila sjukhus icke finnas, utvidgas för att kunna tjäna den civila sjukvården i orten.

3) Läkarvården specialiseras vid de större civila sjukhusen (lasaretten), vid vilka militära sjuka avses erhålla vård, genom anställande av specialutbildade läkare, eventuellt med uppdelning av sjukhusen i olika avdelningar.

4) Vid vården av de å civila sjukhus (lasarett) intagna militära sjuka iakttagas följande:

- a) De militära sjuka vårdas under samma former, som gälla för de civila sjuka, intagna å det civila sjukhuset. Någon särskild »militäravdelning» skall således ej upprättas, utan förläggas de militära sjuka på de vanliga sjuksalarna tillsammans med övriga sjuka, allt efter arten av deras sjukdomar och enligt de föreskrifter, som gälla för de civila sjuka.
- b) Om militärläkare är som underläkare anställd vid det civila sjukhuset, biträder denne vid sjukvården å den eller de avdelningar, sjukhusets överläkare bestämmer, och vårdar således icke särskilt intagna militära sjuka. Den civile läkaren (överläkaren) är sålunda, även om militära sjuka vårdas å sjukhuset och militärläkare är som underläkare där anställd, chef för sjukhuset samt leder och övervakar såväl sjukvården som all vid sjukhuset anställd personal, allt enligt lasaretsstadgans grundsatser och enligt vid sjukhuset i övrigt särskilt gällande föreskrifter.

På militärt sjukhus, där civila sjuka jämväl intagas för vård, är militärläkare chefläkare.

5) Om genom ett samarbete mellan den civila och den militära sjukvården ökning av läkarkrafterna vid de civila sjukhusen anses behövt, bör denna fråga ordnas i enlighet med gällande lasaretsstadga. Militärläkare komma således icke att kommenderas till tjänstgöring såsom underläkare å dylikt sjuk-

hus, men önskvärt är, att yngre militärläkare beredes möjlighet att, för så vitt de kunna anses därför lämpade, erhålla befattning såsom underläkare.

6) Nödvändiggör vården av de militära sjuka utvidgning av de civila sjukhusen genom nybyggnader eller andra ändringsarbeten, lämnar staten ersättning härfor, lämpligt avvägd i förhållande till den ökade kostnad för landstingen, som nybyggnads- och ändringsarbetena kunna anses särskilt medföra för vården å sjukhusen av de militära sjuka; och gäller detta jämväl beträffande engångskostnader för instrumental- och annan utredning.

7) Legosängsavgifterna för militära sjuka utgå, vare sig de sjuka vårdas å allmän sal eller enskilt eller halvenskilt rum, enligt samma grunder, som gälla för å sjukhusen intagna civila sjuka, alltså olika för militära sjuka tillhörande landstingsområdet och för sådana tillhörande annat landstingsområde, å allmän sal beräknade efter den lägst fastställda avgiften för de båda kategorierna.

8) Intagning av militära sjuka på civila sjukhus bör ske på samma sätt som hittills, och respektive truppförbandsläkares avpolletteringssedlar sålunda fortfarande gälla som ansvarsförbindelser.

9) Villkoren för vård av civila sjuka å militära sjukhus bestämmas genom avtal med vederbörande landsting, varvid i tillämpliga delar samma grunder följäs, vilka föreslagits beträffande vård av militära sjuka å civila sjukhus.

Bil. II.

Redogörelse

för de mellan direktionen för Linköpings lasarett och kommittén för nybyggnad vid Linköpings lasarett, å ena, samt »sjukhuskommittén», å andra sidan, förda förhandlingar vid sammanträde i Linköping den 14 mars 1918.

Närvarande: direktören Larsson, vice ordförande i direktionen och ordförande i byggnadskommittén, regementsläkaren Theorell, brukspatronen Tersmeden, rådmannen Petersson, godsägaren Svensson, kronofogden Ygberg, direktören Tollin och överläkaren vid sjukhuset Åkerblom samt av sjukhuskommittén generalfärtläkaren Bauer, översten Hammarskjöld, färtläkaren Vahlquist och riksdagsmannen Jönsson i Revinge.

Direktören Larsson utsågs att leda förhandlingarna.

Till behandling upptogs först frågan om *önskvärdheten av ett intimare samarbete* mellan de civila och militära sjukhusen. Härom fanns icke mer än en mening, och förklarade de närvarande medlemmarna av lasarettsdirektionen och byggnadskommittén, att de gärna skulle medverka till, att de militära sjuka i än större utsträckning än hittills komme att mottagas å länslasarettet.

Beträffande det *antal platser*, som det vore önskvärt, att armén finge förfoga över, föredrog fältläkaren Vahlquist resultatet av de i detta avseende verkställda undersökningar, varav inhämtades, att — med tillämpning av principen att alla svårare kirurgiska fall, svårare fall av lunginflammation, lungsäcksinflammation, osäkra mag- och tarmsjukdomar, svårare njursjukdomar och reumatiska sjukdomar borde intagas å civilt sjukhus — högsta antalet sängplatser å lasarettet, som under år 1917 samtidigt skulle hava behövt tagas i anspråk för den militära sjukvården, uppginge till 30, nämligen under vissa delar av februari och mars månader.

Efter en längre diskussion anslöto sig de flesta till den meningen, att då medelbehovet av sängplatser för militära sjuka å lasarettet beräknades utgöra ungefär 13, för arméns räkning borde göras disponibla omkring 20 sängar, dock givetvis så, att de skulle för armén begagnas endast i mån av behov och efter överenskommelse mellan läkarna, varvid det naturligtvis alltid komme an på respektive överläkare å lasarettet att bestämma, vilka sjukdomsfall som skulle mottagas å lasarettet.

Den *kirurgiska avdelningen* ansågs ej behöva beräknas större än hittills, enär redan sedan flera år det vore vanligt, att svårare operationsfall mottoges å sjukhuset; ökning torde däremot böra beräknas i antalet platser å *medicinska avdelningen*. Beträffande öronfallen framhöll överläkaren, att det vore hans mening, att dessa skulle fortfarande som hittills vårdas å kirurgiska avdelningen, men av en specialutbildad läkare; dock skulle i planen för utvidgning av lasarettet inrymmas möjlighet för tillbyggnad av en särskild avdelning för öron-, näs- och svalgpatienter. Generalfältläkaren uttalade därvid önskvärdheten av att en på området specialutbildad militärläkare kunde få sig anförtrord dessa patienter, på samma gång han vore anställd vid något av truppförbanden i Linköping.

Det ansågs vidare, att staten borde lämna någon *ersättning* till landstinget för de platser, som armén således komme att disponera över. Generalfältläkaren framhöll därvid, att en för kort tid sedan av arméförvaltningens fortifikationsdepartement gjord kostnadsberäkning för nya sjukhus för Västernorrlands regemente och Göta artilleriregemente slutade på en summa av ungefär 5,000 kronor per säng, inklusive inventarier och all övrig utredning för sjukhuset. I denna summa inginge givetvis icke kostnader för kök, tvätt- och övriga för administration nödiga lokaler, då sådana redan funnes å truppförbanden. Det syntes honom, att nämnda summa skulle kunna läggas till grund för beräkandet av ersättningen från statens sida. Visserligen måste landstinget beräkna en högre kostnad per sjuksäng, omkring 10,000 kronor eller måhända ännu något högre, men i betraktande dels därav att en ökning med omkring 20 platser knappast torde nödvändiggöra utvidgning av kök, tvätt- och övriga administrationslokaler, dels av den onekligt stora fördelen för landstinget att under vissa delar av året kunna förfoga över »arméns sängar» — särskilt, såsom överläkaren Åkerblom framhållit, just vid de tider, då behovet därav för civila sjuka vore som störst — dels därav att flertalet värnpliktiga, som kunde komma att intagas å lasarettet, vore landstinget tillhörande, hemställde generalfältläkaren, att direktionen måtte för sin del godtaga såsom bidrag från staten till landstinget en summa beräknad efter 5,000 kronor per säng, och för landstinget framlägga denna mening, i vilket fall kommittén skulle verka för saken hos Kungl. Maj:t. De flesta av de närvarande uttalade sig för detta förslag.

Beträffande slutligen *legosängsavgifterna* enades man om, att, enär den lägsta legosängsavgiften på allmän sal vore avsedd för obemedlade, staten borde, i likhet med vad hittills skett, betala efter den högre avgiften, vilken för närvarande utginge med 1,25 kronor för patienter tillhörande landstingsområdet och 2,50 kronor för övriga patienter.

Vidare förekom ej.